

גיטין נו

משה שווערד

1. ספר נפש החיים - שער א - פרק ד

וזאת תורת האדם כל איש ישראל אל יאמר בלבו ח"ו. כי מה אני ומה כחי לפעול במעשי השפלים שום ענין בעול' אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות לבו. שכל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו כל עת ורגע. לא אתאבדו ח"ו. ומה רבו מעשיו ומאד גדלו ורמו. שכל א' עולה שפי שרשה לפעול פעולתה בגבהי מרומים בעלמות וצחצחות האורות העליונים. ובאמת כי האיש החכם ויבן את זאת לאמיתו. לבו יחזיל בקרבו בחיל ורעדה. בשומו על לבו על מעשיו אשר לא טובים ח"ו עד היכן המה מגיעים לקלקל ולהרוס בחטא קל ח"ו. הרבה יותר ממה שהחריב נ"נ וטיטוס. כי הלא נ"נ וטיטוס לא עשו במעשיה' שום פגם וקלקול כלל למעלה כי לא להם חלק ושורש בעולמות העליונים שיהו יכולים לנגוע שם כלל במעשיהם. רק שבחטאינו נתמעט ותש כביכול כח גבורה של מעלה. את מקדש ה' טמאו כביכול המקדש העליון. ועי"כ היה להם כח לנ"נ וטיטוס להחריב המקדש של מטה המכוון נגד המקד' של מעלה כמו שארז"ל (איכ' רבתי) קמחא טחינא טחינת. הרי כי עונותינו החריבו נוה מעלה עולמות עליונים הקדושים. והמה החריבו רק נוה מטה, וזהו שהתפלל דוד המע"ה יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות. ביקש שיחשב לו כאלו למעלה בשמי מרומים הרס. אבל באמת לא נגעו שם מעשיו כלל כנ"ל:

2. ספר בניהו בן יהוידע על גיטין דף נו/א

שם שדא גירא למזרח. בדק ועשה הקסם בגירא, ולא בדבר אחר, מן השמים היה כח להורות כי חטאתם היה לשון הרע שנמשל לחץ...

3. ספר בניהו בן יהוידע על גיטין דף נו/א

שם לארבע רוחות אתא נפל בירושלם. פירוש לתשלום ארבע רוחות, שהם דרום וצפון. ונראה דהיתה נפילת הגירא בירושלים מדרך נס נגד הטבע, כי הוא עשה זה בדרך קסם, לידע אם רצון השם יתברך בכך, ואם יפול כפי טבעו ודרכו מה הועיל בזה לכן עשה מקום המטרה מן הצד הלאה מירושלם, כזה (ציור):

4. ספר שערים מצויינים בהלכה

ובעי לכפורי ידיה בהוא גברא. פרש"י לקנח ידיו. ובמס' חולין (ח:): איתא, ואי איכא בלייתא דפרסא למיכפריה כו', ופרש"י חתיכה בלוייה לקנחו, וחבירו בגיטין ובעי לכפורי ידיה כו', ובעורא (א-י) קרי למזרקים "כפורי זהב", על שם שמקנח בס באצבעו מן הדם. וכן לשון יום כפור, פירושו קינות, דק"ל דעיצומו של יום מכפר [עי' ברמב"ם תשובה פ"א ה"ג], והיינו שמקנח העבירות. ויש להטעים הדבר דידוע דיום כפור הוא בבחינת אם, עי' בזה"ק (פ' ויקרא דף טו:): ובסה"ק בני יששכר (תשרי מאמר ח), ותבא אמו ותקנח צואת בנה, עי' ברש"י עה"ת (חקת יט-כב ד"ה פרה אדומה) בשם ר' משה הדרשן, בענין פרה אדומה, שמכפר על מעשה העגל, תבא אמו ותקנח צואת בנה, כך תבא פרה ותכפר על מעשה העגל.

5. גליוני מנחת חן

שם ובעי לכפורי ידי' בהוא גברא. עי' בענף יוסף שהק' דאם נגזר מן השמים לחרוב הבית, א"כ למה יענש נירון קיסר, ובאמת פה"ג כבר הקשו הראשונים לענין שעבוד מצרים, דכיון

דכבר נגזר על ישראל ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה א"כ למה נענש פרעה ומצרים, והרבה תירוצים נאמרו על זה.

(א) **הרמב"ם** (פ"ו הל' תשובה ה"ה) תי' דהגזירה לא הי' על שום איש מיוחד לעשותה, וכל מצרי ומצרי בעצם הי' יכול לבחור למנוע מזה, משו"ה כל מי שכחר בעצמו לשעבד את ישראל נענש.

(ב) **רמב"ן** עה"ת (בראשית ט"ו, י"ג) הגם דמודה להרמב"ם דכל יחיד ויחיד יש לו בחירה למנוע מליטול חלק בקיום הגזירה. אבל חולק על הרמב"ם בזה. - דרמב"ן סובר דכשיש גזירה מן השמים הנאמר מפי נביא הרי יש זכות לבצע את קיומה, - אכן פרעה ומצרים נענשו משום ששעבדו את ישראל יותר מכפי קיום הגזירה. ועוד כתב דהעונש בא עליהם משום דפרעה ומצרים לא כוונו לשם שמים לקיים גזירת השי"ת, אלא שעבדו את ישראל לצורך עצמם.

(ג) **הראב"ד** תירץ (שם כהל' תשובה) דכיון דמגלגלין חובה ע"י חייב, א"כ המצריים כבר נתחייבו הרבה עונש עוד מקודם, עיי"ש.

6. ספר בניהו בן יהוידע על גיטין דף נו/א

שם ערק ואזל ואגייר ונפק מיניה רבי מאיר. [1] נ"ל בס"ד הוא כיבד את התורה שסמך על הפסוק של תורה דפסיק ליה ינוקא. לכך יצא ממנו רבי מאיר שהיה מאיר עיני חכמים בהלכה, דעל כן נקרא מאיר. [2] גם עוד הוא חדל מלהתריב בית המקדש שהיה אורו של עולם, כדאמר בבא בן בוטא להורדוס [בבא בתרא דף ג' ע"א], לכך יצא ממנו רבי מאיר. [3] ועוד נ"ל הוא נתפעל מן הנס שהראו לו מן השמים בעיני החיצים כדכתיבנא, לכך יצא ממנו רבי מאיר בעל הנס זכותו יגן עלינו אמן:

ובזה נ"ל בס"ד, לפרש רמז המאמר רבי מאיר רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק [חגיגה דף ט"ו ע"ב], כי זה האיש היה שמו נירון, וידוע באבג"ד יתחלף הנו"ן במ"ם, נמצא נירו"ן הם אותיות רימון, דאף על גב דכתיב רמון בלא יו"ד, הנה בקריאה נקראת ביו"ד, דחיר"ק משמש במקום יו"ד, וזהו שאמר רמון מצא זה נירון קיסר שיצא ממנו, תוכו אכל, קליפתו זרק, כי זה נירון דאגייר היה בו קליפה חלק רע, והיה בו נשמה חלק טוב, ור"מ יצא מחלק הטוב שהוא הפרי, ואין בו מחלק הרע שהוא הקליפה כלל. נמצא רבי מאיר היה בן גרים, וכן רבי עקיבא רבו היה בן גרים, והכל מפלאות תמים דעים, שיצאו מאורות ישראל אלו מאנשים נכרים, ואל תתמה בא וראה שתי פרידות טובות שיצאו מעמון ומואב, שמהם יצאו מלכי בית דוד, ומלך המשיח שיבא במהרה בימינו אמן:

7. ספר מגן אברהם על או"ח סימן כא:

(ג) שלא יגרור. ועליו נאמר וטאטאיה במטאטי השמד [אגור] וק' דבסי' כ"ג כתב דאם נגרר על הקברות אסור משום לועג לרש משמע בעלמא אין איסור בגרירה ועוד דמשמע לכאורה מדאמר' בן ציצית הכסת שהיו ציציותיו נגררים ע"ג כרים וכסתות משמע לכאורה דאנשים אחרים היו ציציותיהם נגררין על הארץ וכ"מ ממ"ש (") סוף סימן י' ע"ש ונ"ל דהקברים היו גבוהים מן הארץ והיו הציצית של ר' יונתן נגררים עליהם ואסרו משום לועג לרש אבל משום בזוי מצוה ליכא כיון שאין נגררין אלא במקום גבוה וגבי בן ציצית הכסת יש לדחות דשל אחרים לא היו נגררים כלל על הארץ א"נ י"ל דדוקא כשגוררים בשעת לבישה הוי ביזוי דנראה כאלו מכבד בהם הבית אבל אם נגררים דרך הילוכן אין קפיא כ"כ:

8. ספר באר היטב על או"ח - סימן כא

(ה) ציציותיו - ועליו נאמר וטאטאיה במטאטא השמד. ובספר מצה שמורה האריך דאין איסור בזה משום ביזוי מצוה אלא הטעם שלא ידרוס עליהן ויופסקן. והקשה המ"א דבסי' כ"ג כתב דאם נגרר על הקברות אסור משום לועג לרש משמע דבעלמא מותר וכן ההיא דציצית הכסת ע"ש. והמחבר יד אהרן מיישבו ע"ש החילוק של הט"ז שכתבתי בס"ק ג' לעני בית הכסא ה"נ כאן

לענין שלא יהא נגרר הציצית יש חילוק בין טלית גדול או קטן דבטלית גדול שמיוחד רק להתפלל אינו ראוי והגון שיהיה ציציותיו נגררין בארץ וההיא דבית הקברות ודציצית הכסת מיירי בציצית בבגדיהם ע"ש ועי' בשכנה"ג:

9. ספר בניהו בן יהוידע על גיטין דף נו/א

שם אמרי להו רבנן לא מסתייעא מלתא. נ"ל בס"ד הכונה שהיו בוטחים בעסק התורה, שהיה הרבה באותו הדור, וסמכו בזה על דבורו של יצחק אבינו ע"ה, שאמר הקול קול יעקב [בראשית כ"ז כ"ב], כשהקול קול יעקב, אז אין הידים ידי עשו, ולכן גם עתה שמצוי בהון תורה, לא יוכלו בני עשו לשלוט, ואמרו להם רבנן עתה בדור זה לא מסתייעא ההיא מילתא דיצחק אבינו ע"ה, יען דאף על פי שהקול קול יעקב, כיון דאיכא לשון הרע, שהוא חטא בלשון, לא יועיל לימוד התורה שהוא בלשון, לבטל ידים של עשו:

10. ספר בניהו בן יהוידע על גיטין דף נו/א

שם בעו למדחפיה יאמרו רבן דחפו. פירש רש"י יאמרו קאי על רומיים, וקשה מהיכן יודעים זה הרומיים, דבשלמא דקירה רואין אותו אחר שיוציאוהו שהוא מדוקר, אך אם דחפוהו איך ידעו. ונ"ל יאמרו קאי על שאר בריונים שבעיר, שרואין זה ויקשה עליהם בזיון הזה, שעשו הבריונים היושבים בשער העיר, ועל ידי כך יהיה פירוד הלבבות בבריונים עצמן, ויהיו נלחמים זה עם זה, הם בהם, יעמוד השטן ביניהם, והיא לא תצלח לבריונים:

11. ספר בניהו בן יהוידע על גיטין דף נו/א

שם אמר שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא. נ"ל בס"ד, דהוא כיון בלבו על מלכות העליונה דקדושה, ולא על זה...

12. ספר שערים מצויינים בהלכה

אי מלכא אנא עד האידנא, אמאי לא אתית לגבאי. פעם היה באיש גדול וקדוש, ברה"ה כשהתחיל הבעל שחרית בקול רם המלך נתעלף על כסאו מרוב פחד, ואח"כ שאלו אותו מה היה עמו, והשיב שנזכר מהגמרא דהכא, אי

13. מהר"ם שיף על גיטין דף נו/ב

גמ' ומאחר דחכימת כולי האי עד האידנא כו'. אע"ג דלעיל שאלו הך קושיא בלא חכימת כולי האי מ"מ כבר השיב לו בריוני דאית בן לא שבקוני אך מאחר דחכימת הו"ל לעשות איזה תחבולה אף דאת"ל שאינך חש להשיב על אלו חבית של דבש כו' משום דתשובתו פשוטה דשקלינן צבתא כו' ודו"ק:

14. מהרש"א חידושי אגדות מסכת גיטין דף נו עמוד ב

א"ל ומאחר דחכמתו כולי האי אמאי לא אתית כו'. הוסיף בקושייתו דלעיל דמתוך חכמתכם היה לך לבא אצלי ולהנצל מבריוני דלא שבקוך דקאמרת והשיב אעפ"כ הא אמרי לך דגם הם חכמים ולא נוכל להנצל מהם וא"ל הא נמי אמרי לך במשל דלעיל:

15. ספר בניהו בן יהוידע על גיטין דף נו/ב

שם אלא בעי מנאי מידי ואתן לך. י"ל איך נשא חן בעיניו לתת לו שאלתו, והלא לפי דעתו של קיסר היה ריב"ז מנוצח ממנו בטענה זו שטען, אלו חבית של דבש ודרקון כרוך עליה לא היו שוברין את החבית בשביל דרקון, ואשתיק ריב"ז, וגם אח"כ כשאמר לו הקיסר אנא נמי אמרי לך, אשתוק ריב"ז, ונמצא שהקיסר נצחו בטענתו באותו ויכוח, ואיך נשא חן בעיניו באשר הוא שם לתת לו שאלתו ובקשתו. ונ"ל בס"ד, על פי מה שכתב בעומר השכחה דף כ"ב, מלך ספרד שלח בעד אדם אחד שהיה יודע לירות בחיצים מורה מופלג, וגם המלך היה מהיר וחכם ביריית החצים, ועמד המלך עם זה האיש לירות בחיצים, ועשו במטרה מקום הסימן, והמורה יריותו במקום הנסמן הוא המורה הגדול, והיה זה בפני כל שריו ועבדיו, וירה המלך בחיציו ובכל פעם במקום הנסמן, אבל עשה הרבה נקבים באותו מקום, והאיש בדרך ארץ שהיה לו עם גבורתו היה מורה חוץ למקום, אבל כל יריותו היו בנקב אחד, וכל עבדי המלך הסכימו שהמלך נצח, ואחר שהלכו כולם ונשאר המלך עם אותו האיש לבדו, אז אמר לו אותו האיש אל תחשוב אדוני המלך שאתה נצחת, הסתכל כמה נקבים נקבת במקום הנסמן, ואני לא נקבתי אלא במקום אחד, ולא הייתי מורה חוץ למטרה, אלא להראות לעבדיך שאתה נצחתי, והודה לו המלך, ונתן לו מתנות וכבוד על גבורתו שהיתה מורכבת על דרך ארץ, עד כאן דבריו ע"ש. וכזאת עשה ריב"ז לפני המלך, כי באמת טענת המלך תשובתה בצידה, למה ישברו החבית כל עוד שיש תקוה ליטול הדרקון בצבת וקטלי ליה, ותשאר החבית שלימה, כי כן המה לכך היו מצפים אולי יוכלו לגרש את הבריונים, ותשאר העיר קיימת, וכמו שאמר רב יוסף, ותשובה זו היא פשוטה, ואין צריך לה חכמה גדולה, שאפילו תינוק יוכל לכוין תשובה זו מדעתו, ובודאי גם הקיסר הרגיש בתשובה זו, בעת שטען שהיה לכם לשבור את החבית, ורק אמר טענתו כדי להראות שהוא נצח את ריב"ז, אך ריב"ז שתק בשביל דרך ארץ, שלא יהיה נראה לפני היושבים שהוא נצח את הקיסר, שאם משיב תשובה זו היה מבזה הקיסר לפני עבדיו, שהיו דבריו נראין דברים בטלים שאין בהם

ממש, ולא נתנו להאמר, ולכך שתק שיהיה נראה לעיני הרואין, שהקיסר נצחו, וכמו הדרך ארץ שעשה בעל החיצים למלך ספרד, ולכן אף על פי שחזר הקיסר ושנה באוולתו להעמיד דבריו הראשונים, באומרו אנא נמי אמרי לך, גם עתה שתק ריב"ז ולא השיב התשובה שאמר רב יוסף, והקיסר הרגיש בדרך ארץ שהיה אצל ריב"ז בדבר זה, דהבין דודאי ריב"ז יש לו תשובה נצחת להשיב על טענתו, ועם כל זה שתק זה פעמים בשביל כבוד הקיסר, לכך נשא חן בעיניו, ואמר לו בעי מנאי מידי דאתן לך, כאשר כבד מלך ספרד לאותו האיש בעבור דרך ארץ שעשה:

16. מכתב מאליהו [ח"ד 265]

התכלית הרוחנית תלויה בנס

✓ מצאנו שהאבות והאמהות הקדושים ע"ה היו עקרים ועקרות בטבעם, ועל שרה אמנו ע"ה אמרו ז"ל (יבמות סד) "ותהי שרי עקרה אין לה ולד — עיקר מיטריין לא היה לה". שחסרו לה לגמרי רחם וכלי הולדה וצמחו לה בנס. והרי מהאבות היתה עומדת לצאת תכלית כל הבריאה, ולמה נולדו חסרים? אלא ללמד שתכלית הבריאה עומדת לצאת לעולם רק בדרך נס.

✓ וכן בדוד המלך ע"ה, שממנו היה צריך לעמוד מלך המשיח, מצאנו שנשמתו לא היו מיועדות לו שנים כלל בעולם הזה, ובא לעולם רק משום שאדם הראשון התנדב לו שבעים שנה משנותיו. וכן בבוועז, אבי זקנו של דוד, אילולא היה ממחר וגומר את ענין הזיווג עם רות מיד לא היה יוצא הענין לפועל, כי "באותה לילה דחופה מת בוועז" (ילקוט רות רמז תר"ח).

✓ וכמה פעמים במשך הדורות עמדה גחלתו של דוד להיכבות. וכן אמרו ז"ל (ילקוט שם) שרק מברכתן של הנשים לא נתקעקה ביצתו של דוד בימי עתליה ונותר ילד אחד בחיים (מלכים ב, יא). וכן בחורבן בית שני גיצלה "שושילתא דרבן גמליאל" רק על ידי בקשת רבן יוחנן בן זכאי מאספסיינוס (גיטין נו:). ובזה הצליח "שלא תכלה שולטנות בית דוד" (רש"י שם). הרי שקיום תכלית הבריאה תלוי בנסי נסים.

✗ כל זה בא ללמדנו שעל פי דרך הטבע אין קיום לרוחניות; מקורה הוא בלמעלה מדרך הטבע ובו תלוי קיומה.

וכן מצאנו עוד שחלק זה שבבריאה — התיקון שעל ידי מלכות בית דוד — זכה לו יהודה, והיה צריך לעבור אל ער בכורו. מאחר ולא זכה לו ער בחייו (בראשית לח, ז) הגיע אליו בדרך רחוקה של "כעין יבום" על ידי זיווג יהודה ותמר (עיין רמב"ן שם פסוק ח). כמה דורות אחרי כן נתגלגל חלק זה אל אלימלך איש נעמי ("אלימלך" — "אלי תבוא מלכות" — ילקוט רות רמז ת"ר). ועבר אל בכורו מחלון. כיון שמחלון לא זכה לו בחייו הגיע אליו שוב על ידי "כעין יבום" של בוועז ורות, כדכתיב "... אשת מחלון ... להקים שם המת על נחלתו ...". (רות ד, י).

17. ספר בניהו בן יהודע על גיטין דף נו/ב

שם ונעשה נס והיה דם מבצבץ ויוצא. קשא איד קורא לדבר זה, שיצא ממנו חלול שם שמים בשם נס. ונ"ל בס"ד, משום שיצא מדבר זה טובה גדולה לישראל שניצולו מן הכליה מחמת דבר זה, לכך קורא אותו בשם נס, דלגבי ישראל הוא נס לטובתם, והענין הוא, דידוע, כאשר ירבו העונות ויהיו מקטרגים על ישראל לעשות כליה...

(ב) תד"ה וניקר וכו' ועוד יש חילוק בין טריפות
 אדם לבהמה - הרמב"ן והמאירי כתבו שנעשה
 לו גם לרעתו כדי להענישו. ולפי"ז דין טריפה של
 אדם ובהמה שווים.

19. מהרש"א חידושי אגדות מסכת גיטין דף נו עמוד ב

בא יתוש ונכנס בחוטמו ונקר במוחו כו'. בא לו העונש הזה לפי שחטא שחירף וגידף בדבורו שבא מכח הנשמה שבא דרך
 החוטם למוח כמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה ות"א לרוח ממלאא ...

(ד) כל המיצר לישראל נעשה ראש - המכתב
 מאלהו [ח"ג עמ' 208] מבאר שמצב זה הוא כדי
 להגדיל נסיון הגלות, כי זה נותן מקום לשאלה, וכי
 יתכן שהצדק אתנו, הרי כל הסובבים שדרכם הפוכה

מהקדושה והרוחניות הם עולים ומצליחים, בשעה
 שאנו כפופים להם.

21. גליוני מגפת חן

גמ' אול אסקיה לטיטוס בנגידא, אמר ליה: מאן חשיב
 בהווא עלמא אמר ליה ישראל. לכאורה קשה כיון שטיטוס
 גופי' הודה דבנ"י חשובים, וגם הוא נענש על שעשה להם רעה
 בחייו איך ערב לבו ליעיץ את אונקלוס שהוא ירע ג"כ לישראל.
 וי"ל דכ"ד של מעלה ומלאכי השרת הטעו אותו ורשע, ואמרו לו
 אם היית ישראל כשר הי' טוב, ואם היית בקצה הרע, דהיינו
 שלא היית משאיר מהם שריד ופליט ג"כ הי' לך טוב, דאז צד
 הסט"א מגין עליך, והי' אומר הלואי הייתי הורג את כ"י, וכ"ז
 לפי טעותו שהטעו אותו, והטעם שמטעין אותו שלא יעורר
 רחמים בבכיותו שם (עיני יצחק).

ג| אונקלוס בר קלוגיקוס בר אחתיה דטיטוס
 הוה בעי לאיגורי אזל אסקיה לטיטוס בנגידא
 א"ל מאן חשיב בהווא עלמא א"ל ישראל וכו' -
 המכתב מאלהו [ח"א עמ' 300] מביא ראיה מכאן
 ומעוד מקומות בחז"ל שהגהינום אינו מתקן ואינו
 מלמד את הטוב, אלא מכלה הרע, וכל זמן שלא
 גמר לכלות הרע, עדיין הרע נמצא עם הרשעים.
 ולכן כששאל אונקלוס את טיטוס ובלעם, שניהם
 השיבו לו שישאל חשובים בעולם האמת, וסיפרו
 שהם נדונים בעונשים חמורים, ואע"פ שידעו האמת,
 המשיכו לפי רשעותם ליעץ לו להצר לישראל.

23. הגהות היעב"ץ

דף נו ע"א גמ' לא תדרוש שלומס. כי ואל' מי ישמע לו לסתור את שכנך וזה נאמרו דחשיב כהכוא עלמא וי"ל משום דהספקיה ניחא ליה לאתמויי כהאי עלמא וישראל מדוכאים בעוה"ז וכן גרים לסיכך לסי דרכו יפה סעינו: שם והחריב את ביתו. כי כבודאי לא נחריב הכית בשבילנו בלכד אלף הא וסא גרמא: שם תדרוש

24. לב אליהו [פרשת בלק]

✓ ודע כי מדותיו של אדם וכוחותיו ממשיכים להיות קשורים אליו גם לאחר פטירתו. ואם זוכה מנקים אותו שם ע"י גיהנם וכף הקלע וכדומה, או בזכותם אחרים וכו' — אין לנו עסק בנסתרות — אבל העיקר שכ"ז שלא נטהרה נפשו מחלאת עון ומדה רעה אינו יכול ליכנס לגן עדן. כי נפשו לא מטהרה ומלוכלכת בעוונות ופשעים שעשה בחייו וזהו שאמרו חז"ל (סוטה ג ע"ב) קשורה בו ככלב ע"ש. תדע, שבלעם הרשע ששנאת ישראל עטפתו כולו והוציאתו גם מעוה"ז וגם מעוה"ב וירד לבאר שחת. הנה אף לאחר מיתתו שנפרד גופו ונקבר בקבר, ונפשו הרי רואה כבר ברור את האמת לאמיתו בלי שום מסך מבדיל, וגם נידון שם בש"ז רותחת, ואעפ"כ מצינו בגמ' (גיטין נו ע"ב) דאונקלוס אסקי' בנגידא, וא"ל מאן חשיב בההוא עלמא, ואמר לו ישראל, מהו לאידבוקי בהו, א"ל לא תדרוש שלומס וטובתם כל הימים. הרי לפנינו שעומד שם בההוא עלמא באותו מצב שהי' בחייו כאן בעוה"ז, שהי' רואה את ישראל שוכן לשבטיו וכו' וכו' ומתמלא בקנאה יתירה ומתחנן ומבקש ואומר, תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, וכל זה אינו סותר את שנאתו הגדולה לישראל במאומה, אדרבה כל מה שרבתה אצלו הקנאה — גדלה אתו השנאה! וכן הוא גם כעת בההוא עלמא — מעמיק לעצמו דינו בש"ז רותחת וזועק מרה — וביחד עם כל זאת לכלוך צואת שנאתו לישראל נותנת קולה ומכרזת ואומרת, לא תדרוש שלומס וטובתם כל הימים! הרי למדנו מכאן פירושו של "קשורה בו ככלב" ר"ל.

✓ ואגב יש להיזכר מה שאחז"ל עוד שם דאסקי' גם ליש"ן בנגידא ושאל אותו מהו לאדבוקי בהו וא"ל טובתם דרוש רעתם לא תדרוש, כל הנוגע בהם כנוגע בבבת עינו, וסיימו בגמ' על האי מעשה תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם! פי' שיש"ו אינו נמדד כלל במדתו של בלעם, כי לו קורים פושע ולבלעם קורים נביא, ואעפ"כ צא וראה מה בין פושעי ישראל לנביאי או"ה, כי נשמת ישראל מקור מחצבתה קודש — בקדושה יתירה הרבה לאין שיעור מזו של או"ה. ומעתה אדם מישראל שקידש נפשו ביתר שאת ויתר עז בקיום התורה והמצוה כראוי — אשרי לו ואשרי חלקו, כנאמר (דברים ד ד) "ואתם הדבקים בד' אלקיכם חיים כלכם היום".

25. ספר בנייהו בן יהוידע על גיטין דף נו/א

שם אמר ליה טובתם דרוש רעתם אל תדרוש. פירוש מיעצו לפתותם, ע"י שיעשה להם חירות, ובוה יהיו נכשלים בעונות הרבה, מה שאין כן אם ירע להם לא יוכל להם להעבירם על דת. ובחר בלשון זה, כי למפרע נקרא כך, תדרוש אל רעתם דרוש טובתם, כלומר אם תרצה לדרוש את רעתם, תדרוש אל טובתם, ובוה יהיו נכשלים ויפלו בידך. ומה שאמר כל הנוגע

בהם כאלו נוגע בבבב עינו, כי אדום קליפתם חזיר, בסוד יכרסמנה חזיר מיער [תהלים פ' י"ד] וכתב מגלה עמוקות ז"ל הרוצה להמית חזיר יסמא את עינו, ונמצא חיות אדום הוא תלוי בעינים:

26. מהרש"א על גיטין דף נז/א

גמ' לא תדרוש שלומם וטובתם גו'. לא הרשיע כ"כ לומר זיל אגרי בהו להיצר להם אבל לא תדרוש שלומם גו'. וכמ"ש באומות שהרחיקם הקב"ה לידבק בהם דהיינו עמון ומואב שנאמר בהם אל תתגר בם גו' להרע להם ושוב נאמר לא תדרוש שלומם גו' וע"פ מ"ש במדרשות הוא בלעם הוא לבן וכבר נאמר לו אל תדבר עם יעקב מטוב ועד רע כי טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים ואולי שגם זה נרמז בהני קראי זכור חרפתך מני נבל כל היום נבל הוא אותיות לבן שהוא בלעם ואמר זכור חרפתך ממנו כל הימים שאמר לא תדרוש גו' כמ"ש במואב ומסיים בתרתי אל תשכח קול צורריך הוא טיטוס כמ"ש שאגו צורריך גו' וגם אל תשכח שאון קמריך עולה תמיד שהוא בלעם שהביא כמה עולות כדי לקלל ישראל וק"ל:

27. רש"י גיטין דף נז/א

בשכבת זרע רותחת - [1] מדה כנגד מדה שבעצתו התחיל העם לזנות אל בנות מואב:

28. ספר בניהו בן יהוידע על גיטין דף נז/א

א"ל בשכבת זרע רותחת. פירוש אש גיהנם נהפך לו לשכבת זרע רותחת. שבוה מצטער יותר ונמאס בין יושבי גהינם, ומחללים אותו, וכן הכונה באומרו צואה רותחת. [2] ומה שנידון בלעם בשכבת זרע רותחת, מפני שהיה משחית זרעו באתונו בכל לילה:

29. מהרש"א על גיטין דף נז/א

כל הנוגע בהם כאילו נוגע בבבב כו'. מבואר כל הנוגע בבבב עינו הוא משחית אורו כן הנוגע בהן לרעה משחית ומכבה אורו של עולם כמ"ש כה"ג בהורדוס פ"ק דב"ב:

30. דף על הדף גיטין דף נז עמוד א

בגמ': דיני' דהאי גברא במאי א"ל בצואה רותחת דאמר מר כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת.

בדרשות חתם סופר (לח' טבת - הספד על הגאון ר' וואלף איגר זצ"ל) מבאר שכמו שבכל מאכל ישנו פסולת וצואה, כן בכל חכמה יש פסולת טבעית, אבל דברי תורה אין בהם שום פסולת ועיקש, ואלו ואלו דברי אלקים חיים. והמלעיג על דברי חכמים חושב שיש בהם פסולת, לכן מדה כנגד מדה נדון בצואה. וכיון דדברי חכמים כגחלי אש, לכן נדון בצואה "רותחת".

והיינו טעמא דאחז"ל (ילקוט שמות רנ"ח) לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן, שהמין גם כן הי' נבלע ברמ"ח אברים, מכניס ואינו מוציא, לומר שבדברי תורה אין בהם נפתלי ועיקש, וליכא בהו פסולת כלל. ועיין מה שהבאנו לעיל מ"ג ע"א ד"ה אין אדם, מהבני יששכר, דהיינו טעמא דנדרבה מחלוקת אחרי שליטת מלכות יון, לומר שבתורה, ולא כבשאר חכמות, אלו ואלו דברי אלקים חיים.

31. ספר נצח ישראל - פרק ה

כל המלעיג על דברי חכמים נדון בצואה רותחת. רוצה לומר, כי דין של אותו האיש שהיה דבק במדרגה הפחותה שנקראת 'צואה'. והפחיתות הזו אין זה דבר גשמי חומרי, רק הוא ענין גיהנם, ולכך נקרא 'צואה רותחת', כמו שאמר אצל בלעם שהיה דינו ב'שכבת זרע רותחת'. כי אין דבר פחות ומרוחק מן האדם רק צואה. כי הפרש יש בין הפחיתות ובין הטומאה, כי הטומאה נבדל ומרוחק, שהרי הטמא אסור ליכנס למחנה שכינה (פסחים סז), אבל הפחיתות הוא פחיתות בלבד, והיה הוא במדריגה הפחותה, והיא מדריגה התחתונה בגיהנם. כי דיני הגיהנם הם כמה מדרגות:

ויש לך לדעת, כי אין ראוי למלעיג על דברי חכמים רק הצואה, כי הוא הפך החכמים שיש בהם שכל הנבדל מן האדם, לכך כאשר לועג עליהם נדון בהפך זה, שהוא בצואה רותחת, והוא גם כן דבר נבדל מן האדם, ויוצא ממנו מפני פחיתותה. הרי השכל בודאי נבדל מן האדם בשביל מעלתו, והצואה נבדל מן האדם לפחיתותו. לכך המלעיג על דברי חכמים נדון בצואה רותחת. וסוד זה רמזו חכמים באמונתם במסכת סוכה (מב ע"ב), כל קטן שאין בו דעת אין מרחיקין מצואה שלו, שנאמר (קהלת א, יח) "יוסיף דעת יוסיף מכאוב". והדבר הזה, כי מציאות ההפכים אחד, וכאשר נמצא אחד - נמצא השני שהוא כנגדו. ולכך במציאות הדעת, שהדעת הוא שכל נבדל מן האדם במעלה, ימצא הפך זה, הוא הצואה שנבדל מן האדם לפחיתות. וכל אלו דברים הם ברורים, עמוקים מאוד:

32. ספר באר הגולה - הבאר השני

וע"פ זה אמרו חכמים בפ"ב דעירובין (כ"א, ב') א"ר פפא ברי' דרב אחא בר אדא משמיל' דרבא בר עולא כל הלועג על דברי חכמים נדון בצואה רותחת דכתיב ולהג הרבה יגיעת בשר אמר ליה מי כתיב ולעג הרבה יגיעת בשר אלא כל הלוהג בהן טועם

טעם בשר ע"כ. ולא בא רבא לחלוק על רב פפא רק בפ"ה הכתוב, אבל בעיקר הענין שכל הלועג על דברי חכמים נדון בצואה ורתחתה הוא בודאי מודה כדאיתא בכמה מקומות. ופי' הדבר כמו שאמרנו, כי דברי חכמים הם בנויים ע"פ השכל האלקי שהוא נבדל לגמרי מן האדם הטבעי, ואין השכל האלקי חבור עם האדם רק הקשר המציאות שנמצא עמו ואינו מוטבע בו. ומי שלועג על דברי חכמים מתרחק מהשכל האלקי הזה הנבדל מן האדם הגשמי שהוא במעלה עליונה מן האדם הטבעי ונבדל ממנו, וכבר האריכו חכמי המחקר במדריגת השכל שהוא נבדל לגמרי, ומי שלועג על השכל הזה הנבדל מן האדם, אותו איש דבק בהפך זה ושני דברים שהם נבדלים מהאדם האחד הוא השכל האלקי שהוא נבדל מן האדם למעלתו, השני הוא היציאה מהאדם אשר הוא נבדל מהאדם לרוב פחיתתו כמו הפסולת שהוא נדחה מן האדם. וכאשר לועג על דבר זה שהוא נבדל מן האדם במעלה והוא מתרחק ממנו, הוא נדון בהפך זה בדבר שהוא נבדל מן האדם לפחיתותו והוא צואה ורתחתו, ר"ל שהוא נדון בגיהנם שהוא נבדל מן כלל בני אדם לפחיתות אותה מדריגה. כי ענין גיהנם יש מדריגות הרבה ביותר, ויש מדריגה בגיהנם כאותה מדריגה פחותה מרוחקת נקראת צואה ורתחתו. כי ערך מדריגה זאת שהם נדונים בה המלעיגים אל מדריגת הצדיקים שיש לצדיקים אחר המיתה, כערך הצואה מן האדם אל האדם. כי הצואה היא נבדלת לגמרי מן האדם, כך המדרגה הזאת שנדונים בה המלעיגים עם מדריגת כלל הצדיקים שהמלעיגים הם רחוקים נבדלים לגמרי מן כלל האדם בתכלית הרחוק מאוד, כמו שהיא רחוקה הצואה שהיא נבדלת מן האדם שמאחר שהם רחוק משכל האדם שהוא נבדל במעלה נדון בהפכו כמו שהתבאר. ולפי זה פי' הכתוב כך, ולהג הרבה מי שהוא מדבר הרבה ולועג סוף שלו יגיעת בשר, כאשר הוא הצואה שנדחה מן הבשר על ידי יגיעה כי כל דבר נדחה ע"י יגיעה, שמפני שהוא מתרחק מן השכל שהוא נבדל מן האדם במעלה, יש לו חבור אל הפך זה הוא הפחיתות הנבדל מן האדם:

33. ספר חדושי אגדות חלק שני עמוד קו - מסכת גיטין

ונטל סייף וכו'. דע כי הדם שיצא הוא ענין נפלא, כי בטול הקדושה שהיה לפרוכת נחשב זה שפיכת דם, כדאיתא במס' יומא (כ"ג א') גבי שני כהנים שהיו רצים בכבש המזבח והרג האחד לשני בסכין קודש ובא אביו ומצאו מפרפר ואמר הריני כפרתכם הרי עדיין בני מפרפר ועדיין לא נטמא הסכין ומסיק ללמדך שחמורה עליהם טהרתם של כלים יותר משפיכת דמים, פי' כי סלוק קדושה על ידי טומאה יותר נחשב ממה שנחשב שפיכת דמים. כי דבר הקדוש מפני קדושתו הוא נחשב אלקי יותר מן הנשמה, ואם הנשמה בשביל שהיא אלקית אין ראוי לה הבטול כל שכן הכלי שהוא אלקי קדוש לגמרי אין ראוי לה בטול הקדושה על ידי טומאה, שזה הוא כמו שפיכת דמים שהוא ביטול הנשמה, והוא חמור יותר משפיכת דמים, ולגודל מעלת קדושת הפרוכת נחשב ביטול הקדושה כמו שפיכות דמים, לכך היה הדם מבצבץ. ויש כאן דבר עמוק עוד למה נעשה נס זה להיות דם מבצבץ דוקא בפרוכת עד שהיה כאן שפיכות דמים בפרוכת בפרט, וזה מפני שהוא היה מבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים, וכל דבר שיש לו גדר והבדל, בביטול הגדר שלו נחשב אליו בטול לגמרי כאשר בטל גדר הדבר, ולכך נעשה נס זה בפרוכת והיה יוצא דם להראות קדושת המקדש שנחשב בטול הקדושה על ידי בטול הפרוכת שהוא הבדל וגדר של קודש קדשים, ונחשב זה יותר משפיכת דם כי קדושת הפרוכת קדושה נבדלת לגמרי. והיה סבר שהרג את עצמו כי הרשע היה חושב שהוא יתברך כח בגשם ובזה הרג את עצמו ואין להאריך יותר:

אם שהיה מתחנף ומגדף היה הקדוש ברוך הוא שותק. שהשם יתברך קדוש ונבדל מכל עניני הגשם והתפעלות הגשם, לכך נקרא חסין י-ה כלומר שהוא אינו מתפעל למכעיסים לפניו, כי (מ)דת האדם שהוא בעל כעס ומתפעל ומתחרה לנקום, וזה בשביל שכוחו הוא מוטבע בגשם שהוא מתפעל, אבל השם יתברך אינו כך, ומה שתמצא אצל בני אהרן שמתו מיד, זהו מפני שהקב"ה מזקדק עם סביביו כחוט השערה, ואותם שהם סביביו לא יסבול הקדוש ברוך הוא (שי) [שיהא] בהם חטא כי לא יגור אצלו דבר חטא לכך נענשו מיד, אבל אצל הרשע כיון שאין השם יתברך מתפעל מדברי רשע, שהוא יתברך נבדל מן הגשם לגמרי, אשר הוא מתפעל שכל אשר יש בו גשמית מה שהוא יש בו (גשמית) התפעלות, אבל השם יתברך אינו מתפעל וזהו גבורתו, לכך אין משלם לו מיד שאז לא היה מאבד הרשע רק שהיה נוטל נפשו מן הגוף, אבל שמור לרשע להאביד את נפשו בגיהנם שהוא אבוד לגמרי. ומי שלמד מן מי כמוך באלים באלמים, שלא תאמר כי השם יתברך צריך גבורה לכבוש את כעסו, לכך אמר מי כמוך באלים מי כמוך באלמים, כמו האלם שאין צריך לכבוש את הדיבור שלא יצא רק מעצמו הוא כך, וכך השם יתברך מה שהוא אינו משיב למכעיסים מפני שהוא אינו מתפעל, ולא כמו האדם שהוא מתפעל אם שומע חרופים, ואם ירצה לשתוק צריך לכבוש כעסו בחזקה, אבל השם יתברך אינו כך:

ויש לך לדעת כי האלם נקרא אלם מלשון אלמות, כי מי שאינו יוכל לדבר היטב נקרא כבד פה וכבד לשון, ומי שאינו יוכל לדבר כלל נקרא אלם כלומר קשה כמו אבן להוציא ממנו הדבור, והשם יתברך נקרא א-ל מלשון חוזק ותוקף כמו ואת אילי הארץ לקח (מלכים ב' כ"ד) לכך לשון א-ל ולשון אלם ענין אחד ששניהם מלשון תוקף, ולפיכך דרש מי כמוך באלים מי כמוך באלמים, כי אלם וא-ל הכל לשון אחד, והאלמות אצל הקב"ה אינו כמו האלם שהוא בן אדם, כי באדם הוא מצד שהוא קשה ולא יוכל לדבר, ואצל השם יתברך מפני שהוא נבדל מן הגשם וכל נבדל הוא תקיף וקשה ואינו מתפעל ולכך אינו משיב למכעיסים: